

Risicoanalyse ten behoeve van de Selectielijst voor Waterschappen 20xx

Versie 1.0, 30 december 2024

Kees-Jan Vermeulen
Arjan Versteeg
Rudy Kaptein
Dick de Vries

VHIC B.V.

Inleiding

In december 2014 is het *Rapport Methodiek Risicoanalyse* opgeleverd door A.L.M. van Heijst eMIM, drs. R.B. Kaptein en drs. A.J. Versteeg ten behoeve van de selectielijst voor gemeenten en intergemeentelijke organen 2017. Dit rapport beschrijft op welke manier de risicoanalyse moet worden uitgevoerd in het kader van het opstellen van de (inter)gemeentelijke selectielijst. Het doel van deze risicoanalyse is om het risicoverloop in beeld te krijgen om in de selectielijst de bewaartermijnen te kunnen bepalen waarbij documenten¹ niet te vroeg en niet te laat vernietigd worden. Risico is in het rapport gedefinieerd als *'het potentiële nadeel dat de organisatie ondervindt door het al dan niet beschikbaar hebben van haar documenten.'*

De grootte van een risico wordt bepaald door *kans maal impact*, waarbij het verloop van het risico door de tijd heen centraal staat. De focus van het rapport lag hierbij op het (te vroeg) formeel vernietigen. Andere oorzaken van het niet beschikbaar hebben van documenten, zoals slecht beheer, vallen expliciet buiten de scope van de risicoanalyse. Het rapport uit 2014 is de basis voor de risicoanalyse ten behoeve van de selectielijst waterschappen 20xx.

Verantwoording wijzigingen

Tijdens interviews met een representatieve selectie van waterschappen in november 2024 is onder andere gesproken over mogelijke risico's die waterschappen en gemeenschappelijke regelingen lopen binnen de informatiehuishouding. Tevens zijn er door gebruikers van de selectielijst voor gemeenten en intergemeentelijke organen opmerkingen gemaakt bij het bespreken van hun selectielijst. Hieruit zijn een aantal aanvullende risicocategorieën naar voren gekomen. Die richten zich vooral op de risico's voor de samenleving van het al dan niet beschikbaar hebben van documenten. Op basis hiervan is het aantal risicocategorieën uitgebreid en zijn er definities aangepast, waaronder die van het risico zelf.

Daarnaast is ervoor gekozen om meer uitleg te geven over het verloop van de verschillende risico's door de tijd heen en de wijze waarop de verschillende risicocategorieën op elkaar kunnen inwerken en hoe hiermee bewaartermijnen bepaald kunnen worden. Deze vertaalslag miste nog in de methodiek uit 2014 en is nu doorgevoerd in de verschillende risicoklassen en bijbehorende bewaartermijnen.

Methodiek

In verschillende reacties is naar voren gekomen dat het huidige perspectief op risico als potentieel nadeel voor de organisatie, vanuit het bedrijfsvoeringbelang van deze organisatie, te beperkt is, omdat hiermee geen recht wordt gedaan aan risico's voor burgers, bedrijven, de maatschappij en de fysieke leefomgeving. Dit leidt tot een nieuwe definitie van het risico:

'Het potentiële nadeel dat de organisatie, belanghebbenden, de samenleving of de fysieke leefomgeving ondervindt door het al dan niet beschikbaar hebben van documenten.'

Het onderstaande schema toont de eerder opgestelde en de nieuwe risicocategorieën. De nieuwe risicocategorieën zijn met een asterisk gemarkeerd en bij aangepaste definities is de oorspronkelijke definitie in een voetnoot opgenomen.

¹ *document*: schriftelijk stuk of ander geheel van vastgelegde gegevens dat:

- a. door een overheidsorgaan is opgemaakt of ontvangen en dat naar zijn aard verband houdt met de publieke taak van dat overheidsorgaan;
- b. is opgemaakt of ontvangen door instellingen of personen, waarvan of van wie de rechten of functies op een overheidsorgaan zijn overgegaan; of
- c. ingevolge artikel 9.4 voor blijvende bewaring is opgenomen door een archiefdienst;

Hier wordt de definitie gevolgd uit de concept Archiefwet 20xx

Risicocategorieën

Risicocategorie	Definitie
Bestuurlijk-politiek risico	Het potentiële nadeel dat de organisatie ondervindt in de kwaliteit van sturing van de organisatie en de publieke verantwoording over de hierover genomen beslissingen.
Operationeel risico ²	Het potentiële nadeel dat de organisatie, belanghebbenden en de maatschappij ondervinden in de kwaliteit en mogelijkheden van de uitvoering van de door de organisatie gestelde doelen.
Juridisch risico	Het potentiële nadeel dat de organisatie ondervindt doordat de belangen van de organisatie niet behartigd kunnen worden in geschillen met derde partijen.
Financieel risico ³	Dit risico is tweeledig: <ul style="list-style-type: none"> • Het potentiële nadeel dat de organisatie ondervindt in de vorm van extra uitgaven, kosten of de vermindering van inkomsten door het niet beschikbaar hebben van haar documenten. • Het potentiële nadeel dat de organisatie ondervindt in de vorm van onnodige kosten die moeten worden gemaakt, doordat de organisatie documenten langer bewaart dan noodzakelijk.
Afbreuk risico	Het potentiële nadeel dat de organisatie ondervindt op haar uitstraling, gezag en imago.
Privacy risico*	Het potentiële nadeel dat de organisatie en belanghebbenden ondervinden dat de rechten van belanghebbenden worden geschonden, doordat de organisatie persoonsgegevens langer bewaart dan noodzakelijk.
Ecologisch risico*	Het potentiële nadeel dat de organisatie door onnodig verbruik van energie en resources een ongewenste ecologische impact op de fysieke leefomgeving heeft, doordat de organisatie documenten langer bewaart dan noodzakelijk.
Duurzame toegankelijkheid risico*	Het potentiële nadeel dat de organisatie ondervindt doordat de organisatie onnodige maatregelen en inspanningen moet verrichten om documenten langer dan noodzakelijk duurzaam toegankelijk te houden.
Hergebruik risico *	Het potentiële nadeel dat de organisatie, belanghebbenden of de samenleving ondervindt, doordat de organisatie data te vroeg vernietigt en deze niet meer met de samenleving kan delen voor hergebruik.

² Oorspronkelijk: Het potentiële nadeel dat de organisatie ondervindt in de kwaliteit en mogelijkheden van de uitvoering van de door de organisatie gestelde doelen.

³ Oorspronkelijk: Het potentiële nadeel dat de organisatie ondervindt in de vorm van extra uitgaven, kosten of de vermindering van inkomsten.

--	--

De grootte van een risico wordt bepaald door *kans x impact*. De kans (de waarschijnlijkheid of frequentie) dat het risico zich voordoet, is geen constante en de impact van een bepaald risico is dat evenmin. Beide factoren zijn tijdsafhankelijk en proces- en organisatieafhankelijk. Daarom staat in deze risicoanalyse het verloop van het risico door de tijd heen centraal. Dat punt in de tijd, waarop het risico op nadeel voor de organisatie, belanghebbenden, de samenleving en de fysieke leefomgeving bij formele vernietiging zo laag mogelijk is, moet worden bepaald.

Omdat meerdere variabelen een rol spelen, moet er per categorie in de selectielijst een weloverwogen inschatting worden gemaakt van het risicoverloop. Om de ideale lengte van de bewaartermijn vast te stellen, moet het moment in de tijd worden bepaald, waarop de risico's van het te vroeg vernietigen tot een aanvaardbaar niveau zijn afgenomen en de risico's van het te lang bewaren niet te groot zijn. Het gaat hierbij dus niet om de absolute hoogte van de verschillende risico's, maar om het samengestelde verloop van het risico's door de tijd heen.

Hieronder wordt op hoofdlijnen weergegeven hoe de verschillende risico's in de loop van de tijd normaliter verlopen en wat de impact hiervan kan zijn op de bewaartermijn van documenten.

Risicocategorie	Risicoverloop door te tijd heen	Toepassing op bewaartermijnen
Bestuurlijk-politiek risico	Dit risico neemt door de tijd heen relatief snel af tot een aanvaardbaar risico. De kans dat een bestuurlijk-politiek risico zich voordoet is gemiddeld en de impact neemt af van hoog naar laag naarmate de tijd verstrijkt. Het risico beslaat daarom vooral de periode van 0-10 jaar.	Een hoog bestuurlijk-politiek risico leidt tot een bewaartermijn van maximaal 10 jaar. Naarmate het bestuurlijk-politiek risico afneemt wordt de bewaartermijn korter, tenzij een ander risico hier bovenop een langere bewaartermijn van een proces noodzakelijk maakt.
Operationeel risico	Dit risico neemt door de tijd heen snel af tot een aanvaardbaar risico. De kans dat een operationeel risico zich voordoet is hoog en de impact neemt af van gemiddeld naar laag naarmate de tijd verstrijkt. Het risico beslaat daarom vooral de periode van 0-5 jaar.	Een hoog operationeel risico leidt tot een bewaartermijn van maximaal 5 jaar. Naarmate het operationeel risico afneemt wordt de bewaartermijn korter, tenzij een ander risico hier bovenop een langere bewaartermijn van een proces noodzakelijk maakt.
Juridisch risico	Dit risico neemt door de tijd heen relatief langzaam af tot een aanvaardbaar risico. De kans dat een juridisch risico zich voordoet is gemiddeld en de impact neemt niet per definitie af van hoog naar laag naarmate de tijd verstrijkt. Het risico beslaat daarom vooral de periode van 0-50 jaar.	Een hoog juridisch risico leidt tot een bewaartermijn van maximaal 50 jaar. Naarmate het juridisch risico afneemt wordt de bewaartermijn korter, tenzij een ander risico hier bovenop een langere bewaartermijn van een proces noodzakelijk maakt.
Financieel risico	Dit risico blijft door de tijd heen vrij constant. De kans dat een financieel risico zich voordoet is gemiddeld en de impact neemt vrijwel niet af van	Een hoog financieel risico leidt tot een bewaartermijn van maximaal 7 jaar. Naarmate het financieel risico afneemt wordt de bewaartermijn korter, tenzij een ander risico

	<p>gemiddeld naar laag, maar kan naarmate de tijd verstrijkt zelfs weer stijgen. De periode van 0-7 jaar is de kans op financiële risico's door het niet beschikbaar hebben van documenten groter. Vanaf 7-50 jaar wordt de kans op financiële risico's door het te lang bewaren van documenten juist weer groter. Het risico beslaat daarom de periode van 0-50 jaar</p>	<p>hier bovenop een langere bewaartermijn van een proces noodzakelijk maakt.</p> <p>NB bij elke bewaartermijn langer dan 7 jaar wordt het toegenomen financieel risico afgezet tegen de andere risico's om de definitieve bewaartermijn te bepalen.</p>
Afbreuk risico	<p>Dit risico neemt door de tijd heen relatief langzaam af tot een aanvaardbaar risico. De kans dat een afbreuk risico zich voordoet is gemiddeld en de impact neemt niet per definitie af van hoog naar laag naarmate de tijd verstrijkt. Het risico beslaat daarom vooral de periode van 0-20 jaar.</p>	<p>Een hoog afbreuk risico leidt tot een bewaartermijn van maximaal 20 jaar. Naarmate het afbreuk risico afneemt wordt de bewaartermijn korter, tenzij een ander risico hier bovenop een langere bewaartermijn van een proces noodzakelijk maakt.</p> <p>Een voorbeeld van een proces met een hoog afbreuk risico is het verstrekken van jeugdhulp.</p>
Privacy risico*	<p>Dit risico loopt door de tijd heen op tot een (onaanvaardbaar) hoog risico. De kans dat een privacy risico zich voordoet is gemiddeld en de impact neemt toe van laag naar hoog naarmate de tijd verstrijkt en de wettelijke grondslagen voor het bewaren van persoonsgegevens vervallen. Het risico beslaat daarom vooral de periode van 0-5 jaar.</p>	<p>Een hoog privacy risico leidt tot een bewaartermijn van maximaal 5 jaar. Naarmate het privacy risico afneemt wordt de bewaartermijn langer, tenzij een ander risico hier bovenop een kortere bewaartermijn van een proces noodzakelijk maakt.</p> <p>NB bij elke bewaartermijn langer dan 5 jaar wordt het toegenomen privacy risico afgezet tegen de andere risico's om de definitieve bewaartermijn te bepalen.</p>
Ecologisch risico*	<p>Dit risico loopt door de tijd heen op tot een (onaanvaardbaar) hoog risico. De kans dat een ecologisch risico zich voordoet is hoog en de impact neemt toe van laag naar hoog naarmate de tijd verstrijkt en het belang van documenten voor de organisatie, belanghebbenden en de maatschappij afneemt. Het risico beslaat daarom vooral de periode van 0-50 jaar.</p>	<p>Een hoog ecologisch risico leidt tot een bewaartermijn van maximaal 7 jaar. Naarmate het ecologisch risico afneemt wordt de bewaartermijn langer, tenzij een ander risico hier bovenop een kortere bewaartermijn van een proces noodzakelijk maakt.</p> <p>NB bij elke bewaartermijn langer dan 7 jaar wordt het toegenomen ecologisch risico afgezet tegen de andere risico's om de definitieve bewaartermijn te bepalen.</p>
Duurzame toegankelijkheid risico*	<p>Dit risico loopt door de tijd heen op tot een (onaanvaardbaar) hoog risico. De kans dat een duurzame toegankelijkheid risico zich voordoet is hoog en de impact neemt toe van laag naar hoog naarmate de tijd</p>	<p>Een hoog duurzame toegankelijkheid risico leidt tot een bewaartermijn van maximaal 50 jaar. Naarmate de bewaartermijn langer wordt, neemt het duurzame toegankelijkheid risico toe.</p>

	verstrijkt en de inspanningen voor het duurzaam toegankelijk houden van documenten (die al vernietigd hadden kunnen worden) toenemen. Het risico beslaat daarom vooral de periode van 10-50 jaar.	NB bij elke bewaartermijn langer dan 10 jaar wordt het toegenomen duurzame toegankelijkheid risico afgezet tegen de andere risico's om de definitieve bewaartermijn te bepalen.
Hergebruik risico *	Dit risico neemt door de tijd af. De kans dat een hergebruik risico zich voordoet is gemiddeld en de impact neemt af van hoog naar laag naarmate de tijd verstrijkt, omdat de vraag naar hergebruik van data zich vooral richt op actuele data. Het risico beslaat daarom vooral de periode van 0-5 jaar.	Een hoog hergebruik risico vanuit het perspectief van het niet beschikbaar zijn van documenten leidt tot een bewaartermijn van maximaal 5 jaar. Bij elke bewaartermijn langer dan 5 jaar speelt dit risico geen rol meer bij het bepalen van een definitieve bewaartermijn.

Om de uitkomsten van de risicoanalyse op een uniforme manier te kunnen verwerken in de Selectielijst, is gekozen voor een indeling in zes risicoklassen. Per risicoklasse is aangegeven welke risico's hierbij (kunnen) horen. Omdat een stapeling van risico's niet bij elk proces noodzakelijkerwijs tot dezelfde bewaartermijn (moet) leiden is gekozen voor een bandbreedte van bewaartermijnen per risicoklasse.

Tabel 4. Risicoklassen

Risicoklasse	Risico's	Termijn	Gebruik
Klasse 1	Bestuurlijk-politiek, ecologisch, hergebruik, afbreuk, operationeel of privacy risico	0-1 jaar	Bij een laag risico of een hoog privacy risico.
Klasse 2	Bestuurlijk-politiek, ecologisch, operationeel, afbreuk, hergebruik of privacy risico	2-5 jaar	Bij lage tot gemiddelde risico's
Klasse 3	Bestuurlijk-politiek, ecologisch, financieel, juridisch of afbreuk risico	6-7 jaar	Bij hoge financiële risico's of een stapeling van andere risico's (niet hoog)
Klasse 4	Bestuurlijk-politiek, financieel, ecologisch, juridisch of afbreuk risico	8- 10 jaar	Bij (een stapeling van) gemiddelde tot hoge risico's
Klasse 5	Juridisch, ecologisch, financieel, duurzame toegankelijkheid of afbreuk risico	11-20 jaar	Bij een stapeling van gemiddelde tot hoge risico's afgezet tegen ecologische en duurzame toegankelijkheid risico's van te lang bewaren
Klasse 6	Juridisch, ecologisch, financieel of duurzame toegankelijkheid risico	21-50 jaar	Bij een hoog risico afgezet tegen ecologische en duurzame toegankelijkheid risico's van te lang bewaren